

Z oběšené partyzánky udělal Stalin mučednici. Ale možná ji udali Rusové

[i idnes.cz/zpravy/zahranicni/rusko-druha-svetova-valka-nemeco-naciste-zoja-kosmodemjanska-propaganda.A230925_160351_zahranicni_dtt](https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/rusko-druha-svetova-valka-nemeco-naciste-zoja-kosmodemjanska-propaganda.A230925_160351_zahranicni_dtt)

27. září 2023

Seriál 27. září 2023

Přestože zemřela před více než osmdesáti lety, její jméno zná v Rusku dodnes každý. Řeč je o sovětské partyzánce Zoje Kosmoděmjanské, kterou za druhé světové války popravili němečtí vojáci. Ačkoli se od rozpadu SSSR spekuluje nad tím, co přesně předcházelo Zojině smrti, stále platí za jednoho z největších národních hrdinů, vypráví další díl seriálu Slavné fotografie.

5 fotografií

Píše se ráno 29. listopadu 1941. Vojáci z německé 197. pěší divize vedou ruskou obcí Petriščevo mladou partyzánku, aby ji na náměstí před zraky vesničanů oběsili. Osmnáctiletá Zoya Kosmoděmjanská jde po

zledovatělé cestě jen v ponožkách. Tělo má plné ran a podlitin poté, co ji wehrmacht hodiny mučil ve snaze získat informace.

Za to, že vypálila domy užívané Němci se jí na krku houpe cedule s nápisem „žháčka“. Vše zaznamenává fotograf nacistické armády.

Zavelel do útoku a padl. Nejslavnějšího rudoarmějce vyfotil rodák z Krymu

Když okupanti Zoje navlékají přes hlavu oprátku, naposledy promluví. „Soudruzí, nebudte zamračení. Buďte stateční, bojujte, poražte Němce. Já se smrti nebojím, ráda zemřu za náš národ,“ říká rozhodně Kosmoděmjanská a otočí se ke svým katům. „Mě dnes zabijete, ale nejsem sama. Je nás dvě stě milionů. Všechny nás nepověsíte. Pomstí mě. Vítězství bude naše. Ať žije soudruh Stalin,“ pokračuje partyzánska, zatímco k ní přistoupí jeden z popravčích a kopne do beden pod jejíma nohama.

Ať už se tak scéna přesně odehrála či nikoliv, tak ji v dalších letech líčila sovětská propaganda, která Zojin příběh obratem využila ve vlastní prospěch.

Zoja podpálila Němcům velitelství

Přestože Moskva ráda vyzdvihovala dívčin rolnický původ, ve skutečnosti se narodila roku 1923 v rodině učitelů a duchovních. Kosmoděmjanská nicméně vyrostla v přesvědčenou stalinistku a ve svých patnácti letech vstoupila do komunistické mládežnické organizace Komsomol.

Když nedlouho poté odstartovala druhá světová válka, respektive když Adolf Hitler v červnu 1941 porušil smlouvu o přátelství se Sovětským svazem a otevřel východní frontu, žila Zoja se svou ovdovělou matkou a bratrem v Moskvě. Zatímco se Němci blížili k ruské metropoli, Kosmoděmjanská se v říjnu přidala k partyzánům.

Dívku obratem přidělili k diverzní skupině do lesnaté oblasti mezi Mohajskem a Moskvou, hluboko za německými liniemi. Zoja, jež si nechávala říkat Tanja, společně s dalšími odbojáři ničila silnice, útočila na ubikace nepřítele, pokládala miny a působila jako průzkumnice.

„A ženy čekají.“ Fotka návratu zajatců ze SSSR mu zajistila skvělou kariéru

V noci na 27. listopadu dostala Kosmoděmjanská za úkol podniknout operaci v Petriševu, kde sídlil německý jízdní pluk. Společně s dvojicí partyzánů, Vasilem Kljubkovem a Borisem Krajnevem, okupantům údajně přerušila polní telefonní linku, zapálila velitelství a zlikvidovala koňskou stáj.

Když se do obce Zoja následující noci vrátila s cílem podpálit další budovy, Němci ji ale už vyhlíželi a zajali ji.

Přestože dívku v následujících hodinách bili, týrali a pálili na kůži se záměrem získat podrobnosti o jménech a akcích partyzánů, Zoja nic neprozradila. Druhého dne padlo rozhodnutí, že Kosmoděmjanská skončí na šibenici. Tam německá armáda její tělo ponechala pro výstrahu ostatním.

První hrdinka Sovětského svazu v historii

Když obec 12. ledna 1942 znovu získali Rusové, našli tu Zojino polonahé zmrzlé tělo s provazem okolo krku a uříznutým levým nadrem. Hrůzný pohled zachytil fotograf Sergej Strunnikov doprovázející Rudou armádu.

Snímek jako první otiskl 27. ledna 1942 deník Pravda, jenž Zojin příběh sestavil z vyprávění obyvatel Petriščeva. V tu chvíli ale nikdo neznal dívčino celé jméno, protože se Němcům představila jen jako Tanja.

Krajina posetá mrtvolami. Hrůzná fotka z Krymu se vedení SSSR nehodila

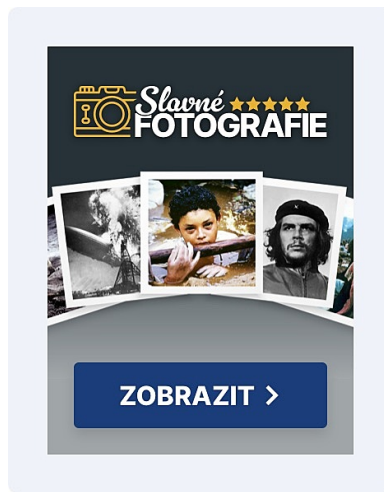
Neboť Kreml v čele s Josifem Stalinem vycítil, že příběh skýtá příležitost k vykreslení hrdinství Rusů a barbarství Němců, bylo třeba dívku rychle identifikovat. Za svou dceru ji 13. února 1942 prohlásila Zojina matka a záhy o svém dítěti promluvila v rozhlase. Její výpověď pohnula národem.

Stalin poté Kosmoděmjanskou jako první ženě v historii udělil titul Hrdina Sovětského svazu a její jméno záhy dostalo několik ulic a kolchozů. O dívce rovněž vznikl v roce 1944 film. „SSSR si rychle uvědomil hodnotu Zojina obrazu a začal ho utvářet k vlastním záměrům. Zoja se stala nejuctívanější sovětskou hrdinkou. Na její oslavu vyrostla řada památníků a muzeí po celé zemi,“ uvádí americká historička Adrienne Harrisová.

Byla to skutečně Zoja?

V desetiletích po válce někteří vyslovili pochybnosti o tom, zda se příběh skutečně odehrál tak, jak se oficiálně tradovalo.

Badatel Pjotr Lidov v roce 1999 na základě svého výzkumu uvedl, že Němci zřejmě zajali Zoju v Petriščevu poté, co jim partyzáнку předali místní obyvatelé, kterým se nezamlouvalo vypalování jejich majetku.

Po odtajnění válečných spisů se v roce 2000 zase objevila informace, že nepřítele na Zoju upozornil Kljubkov, jehož Němci zadrželi během partyzánského útoku z 27. listopadu 1941. „Projevil jsem zbabělost a řekl jsem Němcům, že jsme tři, já, Krajnev a Kosmoděmjanská. Německý důstojník vydal rozkaz a vojáci za chvíli přivedli Zoju,“ uvedl Kljubkov podle protokolu o výslechu z 11. března 1942. Ačkoli Kljubkov z německého zajetí uprchl, v dubnu 1942 ho za zradu zastřelila ruská armáda.

Jestli byl protokol s jeho výpovědí pravý anebo jestli ho sovětská propaganda uměle vytvořila s úmyslem vhodně vysvětlit zajetí Kosmoděmjanské, dosud není jasné. „Sovětská vláda informaci o Kljubkově zradě tajila, aby nezastínila počin Kosmoděmjanské,“ napsala státní agentura RIA.

Tajemství slz Hitlerjugend. Brečícího vojáčka zvětšil fotograf celebrit

Rovněž se spekovalo nad tím, jestli se dívku podařilo správně identifikovat. Žen, které tvrdily, že na slavném snímku je jejich dcera, bylo mnoho. Režim vybral Zojinu matku kvůli nejpřesvědčivější výpovědi.

Mimo jiné zaznívala domněnka, že ve skutečnosti jde o partyzánku Liliju Azolinovou. „Když jsem uviděla tu fotografii, okamžitě jsem v ní poznala Liliju. Před válkou jsem s ní studovala na Geologickém ústavu. Poznaly ji také další spolužačky,“ popsala roku 1999 deníku Argumenty a fakta válečná veteránka Galina Romanovičová. Že jde o Azolinovou, si mysleli také sousedé dívčiny rodiny.

Slavné fotografie

Pokračování seriálu iDNES.cz, který nabízí příběhy slavných fotografií – ať už vznikly na bojištích, při přírodních katastrofách, ve vesmíru nebo „jen“ zachycují lidské osudy.

Již jsme psali:

Pozor, bude klystýr! Pankáčská pornosestřička pobouřila Červený kříž

Šílený střelec v nemocnici. Fotka ukrytých zdravotnic ukázala děs v Ostravě
Vydavatelství se nahého mimina bálo. Uráží jen pedofily, dupl si Cobain

Sklizeň smrti. Občanská válka byla prima kšeft, fotografové aranžovali mrtvé

Allendeho poslední fotka. Proklel zrádce a zastřelil se dárkem od Fidela

Autor: dt

Témata: Josif Vissarionovič Stalin, Zoja Kosmoděmjanská, Druhá světová válka, Smrt, Rozpad Sovětského svazu, Rusko, Slavné fotografie